

Suositus 3 / 2016

Aikaisempi asiakirjanumero:
A 1624/näring

Käsittelijä:
Kasvu ja kehitys Pohjolassa
-valiokunta

Liitteet:
Mietintö jäsenehdotuksesta

Dnro 14-00195-13

Liikkuvuus ja oikeudenmukainen kilpailu

Helsingin sopimuksen 45 ja 56 artiklan mukaisesti Pohjoismaiden neuvosto on 21. kesäkuuta 2016 puheenjohtajiston esityksestä hyväksynyt alla olevan suosituksen, jota on ehdottanut Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunta.

Pohjoismaiden neuvosto suositaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle, että se tekee aloitteen esitutkimuksesta, jossa selvitetään koko Itämeren alueella toimiville työntekijöille, työnantajille sekä pk-yrityksille suunnatun kootun tiedotuspalvelun perustamista ja pitkäjänteistä rahoittamista.

että se tekee (ainakin) Pohjoismaat kattavan yhteistyöaloitteen siitä, miten pk-yrityksille suunnattu kansallisen tason tiedotus voidaan paremmin koordinoida ja tuoda saataville pohjoismaisella tasolla.

21. kesäkuuta 2016

Henrik Dam Kristensen
presidentti

Britt Bohlin
neuvoston johtaja

Liite:

Pohjoismaiden neuvosto

Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunnan mietintö, joka koskee

Suositus 3/2016

Aikaisempi asiakirjanumero:
A 1624/näring

jäsenehdotusta liikkuvuudesta ja oikeudenmukaisesta kilpailusta

Käsittelijä:
Kasvu ja kehitys Pohjolassa
-valiokunta

Ehdotus

Liitteet:
Mietintö jäsenehdotuksesta

Kasvu ja kehitys Pohjolassa
-valiokunta ehdottaa, että

Dnro 14-00195-13

Pohjoismaiden neuvosto suositaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle, että se tekee aloitteen esitutkimuksesta, jossa selvitetään koko Itämeren alueella toimiville työntekijöille, työnantajille sekä pk-yrityksille suunnatun kootun tiedotuspalvelun perustamista ja pitkäjänteistä rahoittamista.

että se tekee (ainakin) Pohjoismaat kattavan yhteistyöaloitteen siitä, miten pk-yrityksille suunnattu kansallisen tason tiedotus voidaan paremmin koordinoida ja tuoda saataville pohjoismaisella tasolla.

Taustaa

Yhteispohjoismaiset työmarkkinat ovat toimineet 60 vuotta ja tarjonneet sekä työntekijöille että yrityksille paljon etuja. Liikkuvuus on lisääntynyt huomattavasti Itämeren alueella erityisesti Baltian maiden ja Puolan liityttyä EU:hun. Nykyään noin 130 000 Itämeren alueella asuvaa henkilöä pendelöi maiden välillä.

Työvoiman liikkuvuus on tärkeää työmarkkinoiden toimivuuden kannalta, jotta kysyntä ja tarjonta vastaisivat toisiaan. Liikkuvuus auttaa myös osaltaan yhtenäistämään alueen työehtoja ja elintasoa. Liikkuvuuteen liittyy kuitenkin myös suuria haasteita. Ulkomaiset ja lähetetyt työntekijät joutuvat usein työskentelemään huonoilla työehdoilla, mikä vie pohjaa työmarkkinoiden tasa-arvolta ja oikeudenmukaiselta kilpailulta yritysten välillä.

Kestävä kasvu perustuu yhdenvertaisiin työmarkkinoihin, joilla työehtosopimuksia kunnioitetaan ja joilla yritykset kilpailevat laadulla ja tuottavuudella. Työmarkkinoiden kahtiajako huonoine palkkoineen ja työolosuhteineen ei kuulu pohjoismaiseen malliin.

Suomen eduskunnan tarkastusvaliokunnan tilaamassa vuonna 2010 julkaistussa tutkimuksessa arvioitiin, että harmaan talouden kokonaisosuus oli 6,9 prosenttia BKT:sta vuonna 2008 ja menetettyjen verotulojen määrä vähintään 4–5 miljardia euroa vuosittain. Suurimman osan summasta muodostavat palkkoja ja sosiaalimaksuja koskevat veromenetykset sekä arvonlisäveron menetykset¹. Ruotsin veroviranomainen arvioi, että verovaje on noin 5 prosenttia BKT:sta. Todellisen ja lainmukaisen verokerty-

¹ Tarkastusvaliokunnan mietintö 9/2010 vp.

http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/trvm_9_2010_p.shtml

män ero on 133 miljardia Ruotsin kruunua, josta arvonlisäveron osuus on 35 miljardia, sosiaalimaksujen 31 miljardia ja tuloveron 52 miljardia.²

Pohjoismaiden hyväksymän työelämäalan yhteistyöohjelman 2013–2016 yhtenä yhteisenä tavoitteena on pyrkiä ehkäisemään puutteellisia työoloja, sosiaalista polkumyyntiä ja syrjintää työmarkkinoilla. Ohjelman mukaan tarkoituksena on vaihtaa kokemuksia hyvistä vaikutuskeinoista ja toimista sekä tarkastella mahdollisuuksia vahvistaa yhteistyötä alan pohjoismaisten viranomaisten välillä.

Pohjoismaisen yhteistyön puitteissa on julkaistu viime vuosina kaksi selvitystä ulkomaisesta työvoimasta: Labour migrants from Central and Eastern Europe in the Nordic countries – Patterns of migration, working conditions and recruitment practices (Tema Nord 2013:570) sekä Arbeidstilsynenes roller, strategier og redskaper i arbeidet mot sosial dumping: En nordisk pilotstudie (Tema Nord 2013:523). Lisäksi pohjoismaisella työoikeusjaostolla on tekeillä seuranta lähetettyjen työntekijöiden määrän kehittämisestä ja tilastoinnista.

Pohjoismaiden työmarkkinoilla on paljon yhteistä. Järjestäytymisaste on korkea ja työmarkkinoita säädellään suurelta osin työehtosopimuksin, mutta laissa ei ole määriteltä minimipalkkaa. Maiden välillä on myös merkittäviä eroja. Työehtosopimukset ovat Suomessa yleispäteviä, samoin Norjassa tietyillä aloilla, mutta Ruotsissa ja Tanskassa näin ei ole. Ruotsin viranomaisilla on vähän valvontamekanismeja, kun taas Norjassa, Suomessa ja Tanskassa työsuojeluhallinnolla on tärkeä asema harmaan talouden ehkäisyssä ja työntekijöiden oikeuksien takaamisessa. Valvontaan sisältyy monia toimia, muun muassa rekisteröinti, henkilötodistusvaatimukset sekä kattava tilaajavastuu.

Koska Pohjoismaat ovat valinneet erilaisia strategioita ja työkaluja, niillä on erinomaiset mahdollisuudet arvioida toteutettuja toimia ja löytää tehokkaimmat ratkaisut oikeudenmukaisen pelikentän aikaansaamiseksi työntekijöille ja elinkeinoelämälle.

Euroopan unionin neuvosto on toukokuussa 2014 hyväksynyt palvelujen tarjoamisen yhteydessä tapahtuvasta työntekijöiden lähettämisestä työhön toiseen jäsenvaltioon annetun direktiivin 96/71/EY täytäntöönpanon. Direktiivi tulee täytäntöönpanna viimeistään kesäkuussa 2016. Direktiivin tarkoituksena on taata, että työsuhteessa sovelletaan työskentelemaan työoikeutta. Lisäksi direktiivin tarkoituksena on taata vähimmäisehtojen noudattaminen. Direktiivissä säädetään, että jäsenvaltioiden on määrättävä tehokkaita, varoittavia ja oikeasuhteisia seuraamuksia. Jäsenvaltioiden on myös ryhdyttävä toimiin väärinkäytösten ja direktiivin mukaisten velvoitteiden rikkomisen estämiseksi. Toimiin on kuuluttava kansallisen lain ja käytännön mukaiset tarkistukset, arviointi ja tarpeen mukaan valvonta. Valvontamekanismit, joita ei kuvailla, tulee hyväksyttävä komissiossa. Pohjoismaiden välillä koordinoitu direktiivin täytäntöönpano antaa Pohjoismaille mahdollisuuden oppia toistensa kokemuksista valvonnan, seuraamusten ja valvontamenettelyjen osalta, parantaa painoarvoa suhteessa komissioon ja estää Pohjoismaiden välisten uusien rajaesteiden syntymistä.

Pohjoismaissa ja EU:ssa on pääsääntöisesti käytössä lainsäädäntö, joka takaa samapalkkaisuuden ja tasa-arvoiset työehdot kaikille maan työntekijöille. Ongelmat johtuvat tietämättömyydestä sekä puutteellisesta valvonnasta ja seuraamuksista. Työntekijät ja työnantajat eivät kumpikaan tiedä, mitkä säännöt ja käytännöt ovat voimassa eri maissa. Osapuolet eivät tiedä oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan, ja tietoa on vaikea löytää.

Pohjoismaiden neuvosto

Suositus 3 / 2016

Aikaisempi asiakirjanumero:
A 1624/näring

Käsittelijä:
Kasvu ja kehitys Pohjolassa
-valiokunta

Liitteet:
Mietintö jäsenehdotuksesta

Dnro 14-00195-13

² <http://www.skatteverket.se/omoss/omskatteverket/beskattningsverksamheten/skattefelet/>

Viranomaisilla ja ammattiliitoilla puolestaan ei ole tarvittavia resursseja ja välineitä valvoa lakien ja sopimusten noudattamista. Kun seuraamukset eivät ole suhteessa rikkomukseen, vilppi saattaa olla yrityksille kannattavaa, vaikka siitä jäisi kiinni. Jos vilppiä harjoittavat yritykset pärjäävät kilpailussa, se luo paineen muille yrityksille toimia vilpillisesti.

Itämeren alueen valtioiden ja työmarkkinaosapuolten yhteistyöfoorumi Baltic Sea Labour Forum (BSLF) on toimintasuunnitelmassaan (Action Plan on Cross Border Mobility in the Baltic Region) todennut, että parempi tiedotus työntekijöiden ja työnantajien oikeuksista ja velvollisuuksista lisäisi Itämeren alueen liikkuvuutta ja takaisi lakien ja sopimusten mukaiset työehdot.³

BSLF suosittelee sen vuoksi, että joka maassa olisi tiedotuskeskus, joka palvelee usealla kielellä ja josta saa keskitytetysti helposti ymmärrettävää tietoa työlainsäädännöstä, työmarkkinaosapuolista ja työehtosopimuksista, verotuksesta, sosiaaliturvasta, lupaprosesseista jne. Norjaan on jo perustettu erityisiä palvelukeskuksia ulkomaalaisille (Pohjoismaiden ulkopuolelta tuleville) työntekijöille. Niin kutsuttuihin SUA-keskuksiin (Palvelukeskus ulkomaalaisille työntekijöille) on koottu maahanmuuttoviraston, poliisin, verohallinnon ja työsuojelulaitoksen tiedotuspalvelut. SUA-keskukset sijaitsevat tällä hetkellä Osllossa, Stavangerissa ja Kirkkoniemessä (Kirkenes), mutta niitä tullaan perustamaan tulevaisuudessa useammalle paikkakunnalle. Myös Tanskaan on perustettu International Citizen Service -toimisto ulkomaalaisille työntekijöille, joilla on tanskalainen työnantaja.

BSLF on suunnitellut perustettavaksi verkkoportaalin, johon koottaisiin tietoa rahoitusta saaville Itämeren alueen yksityishenkilöille ja yrityksille. Jotta tällainen portaali toimisi, kansallisilla viranomaisilla ja muilla keskeisillä toimijoilla tulisi olla helposti saatavaa asianmukaista tietoa usealla kielellä.

Parempi tiedotus auttaisi edistämään toimivia työmarkkinoita ja parantamaan liikkuvuutta sen myötä, että työntekijöillä ja yrityksillä olisi tietoa voimassa olevista säännöistä. Tämä yhdistettynä parempaan valvontaan ja tarvittaviin seuraamuksiin vahvistaisi pohjoismaista mallia, jonka pohjana on työehtosopimusten kunnioittaminen ja laatuun ja tuottavuuteen perustuva kilpailu. Lisäksi valtion tulot kasvaisivat, jos kaikki maksaisivat veroja ja sosiaalimaksuja työehtosopimusten mukaisen palkan mukaan.

Lausunnot

Sihteeristö on keskustellut jäsenehdotuksesta Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristön kanssa ja saanut tietää, että sosiaalinen polkumyynti oli yksi teemoista Tanskan ollessa Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtaja vuonna 2015. Tanskan puheenjohtajakauden aikana vuonna 2015 toteutettiin muun muassa pienenkök asianajajakonferenssi, jossa pohdittiin sosiaaliseen polkumyyntiin liittyviä eri ongelmia. Konferenssissa keskusteltiin muun muassa ulkomaalaisista palvelujen tarjoajista ja lähetetystä työvoimasta, työmarkkinarikkoluudesta ja harmaasta taloudesta, tiedonvaihdosta liittyen EU:n lähetettyjen työntekijöiden täytäntöönpanodirektiiviin sekä ulkomaalaisille työntekijöille ja työnantajille suunnatuista tiedotuskeskuksista. Konferenssiin osallistui viranomaisia Pohjoismaista ja Puolasta.

Lisäksi vuonna 2014 toteutettiin tarveanalyysi pohjoismaisen elinkeinoelämän portaalin perustamisesta pk-yrityksille ja niiden tarpeista saada koottua tietoa. Analyysi osoitti, että tietoa on olemas-

Pohjoismaiden neuvosto

Suositus 3 / 2016

Aikaisempi asiakirjanumero:
A 1624/näring

Käsittelijä:
Kasvu ja kehitys Pohjolassa
-valiokunta

Liitteet:
Mietintö jäsenehdotuksesta

Dnro 14-00195-13

³ www.bsif.eu

sa, mutta sitä voi toisinaan olla hankala löytää. Analyysin tehnyt ulkopuolinen yritys ei suositellut uutta pohjoismaista Haloo Pohjolan kaltaista portaalia yksityishenkilöille, vaan norden.org-sivuston laajentamista osiolla, joka on suunnattu pk-yrityksille. Osiosta löytyisivät linkit olemassa oleviin tiedotus- ja neuvontapalveluihin. Samaan aikaan Haloo Pohjolan sihteeristö Pohjoismaiden ministerineuvostossa tutkii mahdollisuutta luoda erityinen pohjoismainen portaali pk-yrityksille. Tämä tulee kuitenkin tapahtumaan vasta sen jälkeen kun käynnissä oleva Haloo Pohjolan arviointi on valmistunut kesällä 2016. Jos vastaava tehtäisiin koko Itämeren alueella, tarvittaisiin huomattavia taloudellisia lisäresursseja, varsinkin kielten moninaisuuden lisääntyessä. Tämänkaltaista selvitystyötä ei kuitenkaan olla tekemässä Pohjoismaiden ministerineuvoston alaisuudessa, vaan selvitys päättyi vuonna 2014, jolloin Haloo Pohjolan tiedotuspalvelujen laajentamista koskemaan koko Itämeren aluetta pidettiin liian kalliina.

Sen sijaan BSLF:llä on erilaista toimintaa, joka liittyy työvoiman liikkuvuuteen Itämeren alueella. BSLF on järjestänyt muun muassa PAC/Educationin kanssa johtajuusohjelman, jossa yhdessä Saksan ja Puolan kanssa arvioidaan mahdollisuuksia laajentaa Haloo Pohjolan mallia koskemaan myös Itämeren aluetta.

Vuoden 2016 aikana tullaan järjestämään kolme seminaaria työvoiman liikkuvuudesta Itämeren alueella. Myös Haloo Pohjola järjestää kaksi työpajaa, joihin osallistuu sidosryhmiä Saksasta ja Puolasta, yksi niistä järjestetään Tukholmassa 9.–10. marraskuuta. Ammattiyhdistysverkosto BASUNin ja työnantajajärjestöjen kanssa tullaan myös solmimaan kontakteja BSLF:n kautta. Toiveena on saada Itämeren alueen Haloo Pohjola perustettua vuoden 2017 aikana.

Mitä tulee EU:n lähettyjen työntekijöiden täytäntöönpanodirektiiviin, ministerineuvoston rajaestesihteeristö suunnitteli osana vuoden 2015 ennaltaehkäisevää rajaestetyötä yhteistä kokousta, johon kutsuttaisiin direktiivin tulkinnasta ja täytäntöönpanosta vastaavia ministeriöiden virkamiehiä. Toiveena oli, että siten voitaisiin ennakoita ja ennaltaehkäistä direktiivin mahdolliset erilaiset tulkinnot ja täytäntöönpanot eri maissa. Työmarkkinaministereiden kanssa käydyn vuoropuhelun jälkeen päätettiin kuitenkin, että tämä vuoropuhelu tulisi sen sijaan käydä Pohjoismaiden ministerineuvoston työoikeusjaostossa.

Valiokunnan näkemykset

Koska maiden tulee täytäntöönpanna EU:n lähettyjen työntekijöiden täytäntöönpanodirektiivi viimeistään kesäkuussa 2016, neuvosto ei katso välttämättömäksi ehdottaa tätä koskevaa suositusta. Lisäksi neuvostossa on jo toinen jäsenehdotus, joka koskee erityisesti EU-direktiivien täytäntöönpanon koordinoitua (A 1630/näring).

Mitä tulee jäsenehdotukseen tiedon lisäämisestä pohjoismaisella tasolla pk-yrityksille, on jo toteutettu tutkimus, jossa on kartoitettu olemassa oleva tieto ja pk-yrityksille suunnatun erityisen pohjoismaisen portaalin lisäarvo. Tutkimuksen mukaan tietoa ei puutu, mutta koottua tietoa on vaikea hahmottaa. Sen jälkeen kun pohjoismaisen tiedotuspalvelun Haloo Pohjolan käynnissä oleva arviointi valmistuu kesällä 2016, on mahdollista ottaa uudelleen esiin kysymys pk-yrityksille suunnatusta tiedotuksesta.

Kansallisten viranomaisien sivustoilta löytyy jo nyt tietoa työntekijöille ja työnantajille, vaikkakin tiedon yksityiskohtaisuudesta voi-

Pohjoismaiden neuvosto

Suositus 3 / 2016

Aikaisempi asiakirjanumero:
A 1624/näring

Käsittelijä:
Kasvu ja kehitys Pohjolassa
-valiokunta

Liitteet:
Mietintö jäsenehdotuksesta

Dnro 14-00195-13

daan joissakin tapauksissa olla monta mieltä. Tietoa löytyy myös esimerkiksi Haloo Pohjolan sekä raja-alueiden tiedotuspalveluiden, kuten Juutinrauman Öresunddirekt ja Öresunddirektbusiness, Grensetjänsten sekä EU:n Your Europe -sivustoilta. Ongelmana on pikemminkin tiedotustarjonnan runsaus kuin tiedonpuute.

Kööpenhaminan pörssitalossa (Børsen) järjestettiin 30. huhtikuuta 2015 kolmikantakonferenssi. Osapuolet olivat poimineet 15 konkreettista estettä, jotka heidän mielestään häiritsivät yrittäjyyttä ja kasvua Pohjoismaissa. Yksi näistä oli pk-yrityksille suunnatun, helposti saatavilla olevan tiedon puute. Siksi toivottiin, että Pohjoismaiden ministerineuvosto tutkisi mahdollisuutta perustaa tai koordinoida tällaista tiedonvaihtoa.

Jos Haloo Pohjolan kaltaista toimintaa halutaan laajentaa tai perustaa koko Itämeren alueelle, vaaditaan melko lailla lisää taloudellisia resursseja. Näinä taloudellisesti tiukkoina aikoina on epätodennäköistä, että tätä priorisoitaisiin. Mahdollisesti tämän voi tehdä yhdessä BSLF:n ja niiden osapuolten kanssa, jotka jo tekevät yhteistyötä pyrkiessään samaan tavoitteeseen. Ei ole kuitenkaan tiedossa, paljonko resursseja tämän toteuttaminen vaatisi.

Yllä olevan perusteella voisi olla hyvä laatia esitutkimus siitä, miten koko Itämeren alueen/halukkaat maat kattava, koottu verkkoportaali työntekijöille, työnantajille sekä pk-yrityksille (yrittäjille) voitaisiin perustaa ja pitemmällä aikavälillä rahoittaa.

Oslossa 19. huhtikuuta 2016

Arto Pirttilahti (kesk.)
Gunvor Eldegar (A)
Heidi Nordby Lunde (H)
Henrik Brodersen (DF)
Håkan Svenneling (V)
Juhana Vartiainen (kok.)
Juho Eerola (ps.)
Katri Kulmuni (kesk.)
Lars Tysklind (FP)

Lena Asplund (M)
Per Olaf Lundteigen (Sp)
Pyy Niemi (S), puheenjohtaja
Ruth Mari Grung (A)
Tom E. B Holthe (FrP)
Torgeir Knag Fylkesnes (SV), varapuheenjohtaja
Ville Skinnari (sd.)

Pohjoismaiden neuvosto

Suositus 3 / 2016

Aikaisempi asiakirjanumero:
A 1624/näring

Käsittelijä:
Kasvu ja kehitys Pohjolassa
-valiokunta

Liitteet:
Mietintö jäsenehdotuksesta

Dnro 14-00195-13